

DEN NYA VÅGEN AV SVENSK ARBETAR- LITTERATUR

Af Magnus Nilsson

En ny våg av arbetarlitteratur sveper fram i Sverige. Den har fört med sig nya former och ämnen, men också tvingat litteraturforskningen att försöka förstå själva fenomenet arbetarlitteratur på delvis nya sätt.

Under de senaste 15 åren har den svenska arbetarlitteraturen upplevt en renässans i form av ett genombrott hos läsare och kritiker för en ny, ytterst heterogen, generation arbetarförfattare som förnyat den arbetarlitterära traditionen genom att introducera nya former, motiv, temata och genrer. Detta genombrott har medfört att arbetarlitteraturen – såväl den nyare som den äldre – fått ökad uppmärksamhet inom den litteraturvetenskapliga forskningen. Syftet med föreliggande artikel är att presentera denna nya våg av svensk arbetarlitteratur och forskningen om densamma, med fokus på hur båda fenomenen förändrat, alternativt skulle kunna förändra, vår förståelse av den arbetarlitterära traditionen i svensk litteratur.

Jag kommer först att ge en översiktlig presentation av huvuddragen i den nya vågen av svensk arbetarlitteratur, och därefter beskriva hur den behandlats i den litteraturvetenskapliga forskningen.¹ Naturligtvis hänger dessa båda delar av artikeln nära samman, eftersom min redogörelse för den litterära utvecklingen i hög grad bygger på forskningen om densamma, men av pedagogiska skäl är det nog ändå rimligast att börja med litteraturen. Det är också

just eftersom det – inte bara i min artikel, utan även i allmänhet – föreligger så starka samband mellan den litterära och den akademiska utvecklingen som jag tycker att det är angeläget att presentera båda. Avslutningsvis kommer jag att ge några förslag angående hur den nya vågen av svensk arbetarlitteratur och arbetarlitteraturforskning skulle kunna fungera som katalysator för en ytterligare utveckling av arbetarlitteraturforskningen.

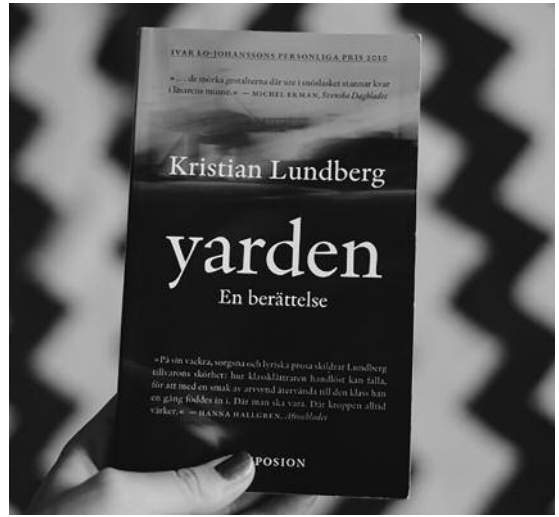
Den vanligaste definitionen av arbetarlitteratur i svensk litteraturvetenskap har i flera decennier varit den som formulerats av Lars Furuland och som beskriver arbetarlitteraturen som en litteratur av, om och för arbetare, med särskild vikt fäst vid dess ideologiska tendens (att den tar parti för arbetarklassen/ arbetarrörelsen).² Dessutom betraktas arbetarlitteraturen i allmänhet som en sammanhängande litterär tradition som inleddes inom arbetarrörelsen på 1800-talet, fick sitt genombrott på bokmarknaden under början av 1900-talet, upplevde en guldålder på 1930-talet, nådde en masspublik och erkändes som en viktig strömning i nationallitteraturen efter andra världskriget, fick en renässans på 1970-talet, nästan försvann under 1980-talet och – alltså – fick ett nytt uppsving på 2000-talet.³

Den nya arbetarlitteraturen

Några år in på 2000-talet publicerades ett antal litterära verk som senare kommit att betraktas som startpunkten för en ny våg av svensk arbetarlitteratur. De viktigaste av dessa var Susanna Alakoskis *Svinalängorna* (2006), Åsa Linderborgs *Mig äger ingen* (2007), Johan Jönsons *Efter arbetsschema* (2008) och Kristian Lundbergs *Yarden* (2009).⁴

De två förstnämnda motsvarade väl de (då?) dominerande föreställningarna om arbetarlitteratur. Båda kan nämligen placeras i en central genre i den svenska arbetarlitterära traditionen: den mer eller mindre självbiografiska proletära uppväxtskildringen. Denna firade inte minst triumfer under den arbetarlitterära guldåldern på 1930-talet, exempelvis i form av Ivar Lo-Johanssons *Godnatt jord* (1933), Eyvind Johnsons *Romanen om Olof* (1934-1937), Harry Martinsons *Nässlorna blommar* (1935) och Moa Martinsons *Mor gifter sig* (1936). Ändå lästes *Svinalängorna* och *Mig äger ingen* inledningsvis inte alltid som arbetarlitteratur. Exempelvis betraktade några kritiker dem främst som "invandrar-" respektive "missbruksskildringar", vilket visar att beteckningen arbetarlitteratur vid denna tidpunkt (ännu) inte var helt självklar ens som beteckning på texter som tydligt anslöt till den arbetarlitterära traditionens genrekonventioner.⁵

Inte heller Lundbergs *Yarden* uppfattades omedelbart eller entydigt som arbetarlitteratur. Den gavs ut på ett relativt litet förlag och uppmärksammades

Johan Jönson (tv) skriver i sit næsten 800 sider store værk *Efter arbejdschema om arbejdersubjektivitet ud fra sine erfaringer med at arbejde inden for omsorgssektoren*. Kristian Lundbergs *Yarden* (th) handler om forfatteren Kristian Lundbergs sociale deroute fra et liv som feteret forfatter og kritiker til et liv som timeansat løsarbejder på havnen i Malmö.

först nästan inte alls i den litterära offentligheten. I februari 2010 tilldelades Lundberg emellertid Ivar Lo-Johanssons personliga pris. Det är Sveriges största pris till en inhemsk författare och att Lundberg fick det skapade naturligtvis uppmärksamhet åt honom och hans bok. Dessutom är det ett pris som är uppkallat efter Sveriges kanske mest kände arbetarförfattare och som brukas till författare som skriver arbetarlitteratur. Därför resulterade priset i att läsare och kritiker tvingades ta ställning till huruvida *Yarden* och Lundberg hörde hemma i dessa kategorier. Det ansågs de i allmänhet göra, vilket inte är särskilt förvånande. *Yarden* handlar nämligen om författarens erfarenheter av hårt arbete under osäkra villkor på en omlastningsplats för importerade bilar i hamnen i Malmö. Dock betonade många kommentatorer att verket representerade *något nytt* i den arbetarlitterära traditionen. Inte minst uppmärksammade de att Lundberg skildrade en ny arbetarverklighet i form av en del av arbetsmarknaden som domineras av invandrade arbetare och prekära arbetsförhållanden.⁶

Även i Johan Jönsons mastodontdiktvek *Efter arbetsschema* (som har ett omfång på strax under 800 sidor!) spelar författarens upplevelser av arbete en viktig roll. Bland annat beskriver Jönson sina erfarenheter av att arbeta inom om vården. I verket deklarerar han också att hans syfte är att skriva fram en "arbetarsubjektivitet", och i en intervju i *Dagens Nyheter* i samband med att *Efter arbetsschema* gavs ut säger han sig vilja förnya den arbetarlitterära traditionen.⁷ Detta försök till förnyelse handlar bland annat om utvecklandet av nya litterära former. Jönson menar nämligen att svensk arbetarlitteratur inte varit tillräckligt estetiskt anspråksfull.⁸ Dock handlar det även om en tematisk

och motivisk nyorientering. I likhet med Lundberg beskriver Jönson nämligen en arbetarklassverklighet som till följd av välfärdsstatens (delvisa) nedmontering och nyliberalismens frammarsch präglas av politiskt, ekonomiskt och socialt förfall. Trots att *Efter arbetschema* på flera sätt gör uppror mot den arbetarlitterära traditionen har emellertid beredvilligheten att placera verket i just denna tradition varit tämligen god, vilket tyder på att det efter hand blivit ganska oproblemiskt att använda begreppet arbetarlitteratur även om nydanade verk.

Medan framgångarna för Alakoskis och Linderborgs romaner markerade ett slags arbetarlitteraturens *återkomst* i den litterära offentligheten i Sverige kan Lundbergs och Jönsons verk ses som symboler för innehållsliga och formella *nyorienteringar* inom den nya vågen av svensk arbetarlitteratur.⁹ Dock är det viktigt att framhålla att Alakoski och Linderborg sannerligen inte är några epigoner, även om deras debutromaner kan placeras i en klassisk arbetarlitterär genre. Exempelvis har Alakoski i sina senare verk – framför allt *Oktober i Fattigsverige* (2012) – formulerat en explicit kritik av den realistiska estetik som ansetts utgöra den arbetarlitterära traditionens estetiska ryggrad och istället på ett experimenterande sätt närmat sig mer dokumentära och självreflexiva litterära former. Dessutom använder sig både Alakoski och Linderborg av den proletära uppväxtskildringen *i en ny historisk situation*. 30-talisternas uppväxtromaner kan och bör läsas mot bakgrund av – och i åtminstone någon utsträckning kanske rent av som allegorier över – arbetarrörelsens reformpolitik och folkhemmets framväxt. Under efterkrigsdecennierna skrev arbetarförfattare som Stig Sjödin, Folke Fridell och Kurt Salomonson folkhemskritiska verk om hur arbetarklassen trots ett ständigt ökande välstånd fortfarande intog en underordnad ställning i arbetslivet. I Alakoskis och Linderborgs romaner berättas helt andra historier om arbetarklassen och välfärds-samhället. Alakoski beskriver hur det till och med under den period då välfärdsstaten var som allra starkast kunde råda social misär inom delar av arbetarklassen. Linderborg skildrar hur nedmonteringen av folkhemmet och övergången till det så kallade postindustriella samhället resulterar i att hennes far – industriarbetaren Leif Andersson – inte bara dör fattig och utsliten, utan att berättelsen om hans öde blir näst intill obegriplig inom ramen för det samtida samhällets dominerande självförståelse. En snarlik berättelse hittar man även i en av de mest uppmärksammade och hyllade arbetarromanerna från senare år: Patrik Lundbergs *Fjärilsvägen* (2020). Där beskrivs – på ett lågmält men stilistiskt starkt och oerhört engagerande sätt – författarens uppväxt i en arbetarklassfamilj i vilken mamman till följd av 90-talets ekonomiska kris och de välfärdsnedrustningar som då genomfördes går ett tragiskt öde till mötes.

Den förnyelse som utmärker den nya vågen av svensk arbetarlitteratur har intressant nog ofta förstått i termer av ett slags litterär regression. Litteraturforskaren Birthe Sjöberg har exempelvis argumenterat för att *Yarden* skulle ha större likheter med Maxim Gorkijs noveller från 1890-talet än med 1930-talets svenska arbetarlitteratur, och kritikern Jens Liljestrand har framhållit likheter mellan *Efter arbetschema* och arbetarskalden Leon Larssons revolutionära dikter från 1900-talets första år.¹⁰ Ibland har dessa jämförelser gjorts utifrån antagandet att samhällsutvecklingen skulle ha börjat gå baklänges och att villkoren för arbetare idag faktiskt skulle påminna om dem som rådde innan det demokratiska genombrottet och framväxten av den socialdemokratiska välfärdsstaten. Sjöberg hävdar exempelvis att det på dagens svenska arbetsmarknad finns arbetare som befinner sig i samma läge som de trasproletärer som skildras i Gorkijs noveller.¹¹ Därmed blir, paradoxalt nog, återvändandet till den arbetarlitterära traditionens källor ett uttryck för en radikal samtidighet.

Den nya vågen av svensk arbetarlitteratur utmärks alltså av en kombination av kontinuitet och nyorientering. Detta har varit utmärkande för den arbetarlitterära traditionen i Sverige under mer än 100 år, särskilt under de perioder då nya generationer av arbetarförfattare dykt upp.¹² Under 1970-talet, då arbetarlitteraturen senast upplevde en renässans, gick exempelvis ett intresse för att återknyta till föregångare från 1900-talets första hälft hand i hand med en stark vilja att pröva nya litterära uttryck, framför allt i form av modernistiska och dokumentära grepp.¹³ Även i samtiden kan man notera ett ökat intresse för den äldre arbetarlitteraturen. Men än mer påtaglig är viljan att utveckla traditionen och att söka nya former för arbetarlitteraturen. Och det har resulterat i att arbetarlitteraturen blivit en bredare strömning än den varit någon gång förut.

Ett tecken på breddningen är att en stor del av den samtida arbetarlitteraturen utgörs av poesi. Poesin är förvisso en central genre i den arbetarlitterära traditionen i Sverige. Under decennierna kring sekelskiftet 1900 var den rent av den dominerande litteraturformen inom arbetarlitteraturen i arbetarrörelsen.¹⁴ Under i stort sett hela 1900-talet publicerades också arbetarpoesi i fackförbundspressen.¹⁵ Dessutom utgjorde den modernistiska lyriken – inte minst Erik Askunds, Josef Kjellgrens, Artur Lundkvists, Harry Martinson och Gustav Sandgrens antologi *5 unga* (1929) – en central komponent i det arbetarlitterära genombrottet kring 1930.¹⁶ Efter andra världskriget har den svenska arbetarlitteraturen (åtminstone utanför arbetarrörelsen) dock huvudsakligen varit en prosalitteratur, och utöver Stig Sjödin är det svårt att hitta någon riktigt framstående svensk arbetarlyriker under denna period. Idag är läget emellertid helt annorlunda. Exempelvis har inte bara Jönson, utan även poeter

som Emil Boss, Helene Rådberg och Freke Rähä nått framgångar hos såväl läsare som kritiker med diktsamlingar där egna erfarenheter av klass och arbete står i centrum. Ur Rådbergs produktion kan man bland annat nämna *Det gula rummets små terapistycken* (2008) där författarens yrke som förskolelärare utgör en viktig utgångspunkt såväl estetiskt som politiskt. Boss gestaltar och diskuterar i *Acceleration* (2017) sitt arbete på Systembolaget. En utgåva av verket är tryckt på en kvittorulle, vilket skapar en rent materiell koppling till den arbetsplats verket handlar om. I Rähäs produktion är det främst två verk som är intressanta ur arbetarlitterär synvinkel: *Baggböleri* (2015) och *Hem för vård och boende* (2017). I den första diskuteras bland annat – i dialog med äldre arbetarlitteratur – en arbetskonflikt i Norrland på 1920- och 1930-talen, i den senare beskrivs författarens erfarenheter av att arbeta på ett hem för ensamkommande flyktingbarn.

Även på dramats område kan man iakttä ett arbetarlitterärt uppsving. Som exempel kan man nämna Lo Kauppis självbiografiska monolog *Bergsprängardottern som exploderade* (2003) eller Liv Helms, Felicia Ohlys och Matilde Böchers semi-dokumentära pjäs *Prekariatet* (2020). Detta är minst lika anmärkningsvärt som att poesin är så betydande i den nya vågen av svensk arbetarlitteratur. I 1900-talets svenska arbetarlitteratur spelade dramatiken nämligen en väldigt obetydlig roll. Ett av få betydelsefulla undantag utgör Rudolf Värnlunds dramer, av vilka *Den heliga familjen* (1932) är mest känt. Intressant nog skulle tre av dessa dramer – förutom *Den heliga familjen* även *Sångare* (1933) och *Vägen till Kanaan* (1935) ha uppförts av Teater Tribunalen i Stockholm 2020, men det omöjliggjordes av coronapandemin.

En annan sak som utmärker den nya vågen av svensk arbetarlitteratur är att många samtida arbetarförfattare är kvinnor. Under första halvan av 1900-talet var de kvinnliga arbetarförfattarna i Sverige få, och dessutom styvmoderligt behandlade.¹⁷ Under 1970-talet dök det visserligen upp fler kvinnor, men traditionen var fortsatt i hög utsträckning mansdominerad. Idag är situationen emellertid helt annorlunda. Utöver de kvinnliga arbetarförfattare som redan nämnts kan man exempelvis lyfta fram Sara Beischer. I romanen *Jag ska egentligen inte jobba här* (2012) berättar hon historien om en ung kvinna som kommer till insikt om att hennes arbete på ett äldreboende faktiskt utgör en viktig del av hennes liv. I uppföljaren *Jag ska egentligen inte prata om det här* (2018) beskrivs hur hon gör litteratur av sina erfarenheter och därmed träder fram som arbetarförfattare. En annan betydande samtida kvinnlig arbetarförfattare är Vibeke Olsson, som bland annat publicerat en romansvit i hittills sju delar (2009-2020) i vilken läsaren får följa en arbetarkvinnans Brickens liv och det Svenska klassamhällets utveckling från 1870-talet till 1930-talet.¹⁸

Att en allt större del av arbetarförfattarna är kvinnor har bidragit till att arbetarlitteraturen breddats motiviskt och tematiskt genom att kvinnors erfarenheter getts större utrymme. Inte minst har arbete i kvinnodominerade branscher som serviceproduktion och omvårdnad blivit föremål för många skildringar.¹⁹ Dock finns det också samtida kvinnliga svenska arbetarförfattare som skriver om mansdominerade arbetsmiljöer ur kvinnlig synvinkel. Som exempel kan man lyfta fram Maria Hamberg, som bland annat i kollektivromanen *Drömfabriken* (2010) skildrar industriarbete.

Över huvud taget riktas det i den nya vågen av svensk arbetarlitteratur mer uppmärksamhet än någonsin mot just arbete. Tidigare har det nämligen – vilket möjligen kan förvåna somliga – inte varit något centralt motiv i den arbetarlitterära traditionen.²⁰ Åtminstone har arbetarlitteraturen i den litterära offentligheten fokuserat mest på de delar av arbetarklassens liv som utspelar sig utanför arbetsplatserna. Det viktigaste undantaget härvidlag är Stig Sjödin, som förmodligen är den svenske arbetarförfattare som skrivit mest om arbete.²¹ Idag är emellertid arbetarskildringarna, som redan antytt, legio i den svenska arbetarlitteraturen. De flesta av dem ger en starkt negativ bild av det samtida arbetslivet, exempelvis genom att fokusera på arbetsskador, otrygga anställningar, stress, auktoritär arbetsledning, försvagade fackföreningar och bristande sammanhållning mellan arbetare, samt genom att ge uttryck för marxistiskt inspirerade föreställningar om alienation och exploatering.²² Allra starkast blir arbetskritiken kanske i den litteratur som behandlar arbetsplatsolyckor. Som exempel kan man nämna Anneli Jordahls *Som hundarna i Lafayette park* (2016) i vilken en arbetares död i en arbetsplatsolycka beskrivs ur en efterlevande kvinnas perspektiv.

Medan arbetarlitteraturens feminisering utgör ett viktigt inslag i traditionens breddning måste man nog konstatera att denna tradition fortfarande är relativt etniskt homogen.²³ Viktiga undantag utgör härvidlag Alakoskis verk, där finska migranternas erfarenheter återkommande skildras och diskuteras, samt Eija Hetekivi Olssons med rätta hyllade romaner *Ingenbarnsland* (2012) och *Miira* (2016), som handlar om en flicka i arbetarklassen med finsk bakgrund som gör ett totaluppror mot hela samhället. Även Hassan Loo-Sattarvandis romaner *Still* (2008) och *Belägring* (2011) – där en mångkulturell grupp arbetslösa ungdomar i en förort till Stockholm skildras på ett formellt innovativt sätt och utifrån ett accentuerat klassperspektiv – kan anföras som exempel på samtida svenska arbetarlitteratur med ett ovanligt brett (och intressant) etniskt perspektiv.

Ytterligare en samtida arbetarförfattare som går bortom det etniskt svenska är Daria Bogdanska. I den självbiografiska serieromanen *Wage Slaves* skildrar hon hur hon och andra invandrare utnyttjas som svart arbetskraft på restau-

rangerna på Möllevången i Malmö och hur hon med hjälp av en fackförening försöker ta strid för sina och arbetskamraternas rättigheter. Bogdanska är långt ifrån den ende serietecknaren vars verk kan betraktas som arbetarlitteratur. Tvärt om utgör tecknade serier en betydande genre inom den nya vågen av svensk arbetarlitteratur. Hannah Petersson berättar i "Pigan" om sina erfarenheter av prekärt arbete som städerska, Mats Källblads delvis självbiografiska serieroman *Hundra år i samma klass* (2014) presenteras av förlaget som en modern pendang till 1930-talets proletära uppväxtskildringar och Mats Jonsson berättar i sina självbiografiska serieromaner om arbetarklassens historia, delvis i dialog med Sveriges kanske mest kände arbetarförfattare: Ivar Lo-Johansson.²⁴

Jonsson publicerar också regelbundet samhällskritiska serier i LO:s magasin *Arbetet*. Men till skillnad från tidigare utgör fackförbundspressen inte längre någon särskilt viktig arena för den svenska arbetarlitteraturen. Faktum är att det enbart är Livsmedelsarbetarförbundets medlemstidning *Mål & Medel* som regelbundet publicerar skönlitterärt material. Men det innebär inte att arbetarrörelsen skulle ha slutat vara en viktig miljö för arbetarrörelsen. Som exempel på motsatsen kan man nämna att en av samtidens viktigaste arbetarförfattare – poeten Jenny Wrangborg – framträtt just ur denna rörelse. Sedan mer än ett decennium medverkar hon flitigt vid möten i olika arbetarrörelseorganisationer. 2010 genomförde hon exempelvis fler än 100 uppläsningar.²⁵ Hennes debutdiktsamling *Kallskänken* (2010) gavs ut av det lilla vänsterförlaget Kata, som grundades av arbetarrörelseaktiva intellektuella just för detta ändamål. Enligt Wrangborg själv trycktes den i 5 000 eller möjligen 6 000 exemplar.²⁶ Av dessa var 2 000 förbeställda av olika ABF-distrikt och en del större partier såldes till LO-förbund i samband med kongresser och utbildningskonferenser.²⁷ Av återstoden såldes en stor del i samband med Wrangborgs uppläsningar.²⁸ Man kan också notera att arbetarlitteratur faktiskt uppmärksammas och används på en rad andra sätt inom arbetarrörelsen. Sedan 1986 delas exempelvis Fackföreningsrörelsens Ivar Lo-pris ut till författare som verkar i traditionen från prisets namngivare. Fackförbundet *Kommunalarbetaren* har gett ut antologin *Var ligger min arbetsplats i morgon?* (2013) som innehåller noveller med arbetskopplingar av medlemmar i förbundet. Ett samarbete mellan bland andra LO och Arbetarnas Bildningsförbund har dessutom resulterat i sammanställandet av en antologi med arbetarlitteratur – *Fri höjd och arton andra noveller* (2015) – som är tänkt att användas i fackliga utbildningar.

En annan viktig aktör inom den samtida arbetarlitteraturen är Föreningen Arbetarskrivare, som är en organisation med syftet att "värna och utveckla den svenska arbetarlitteraturens obrutna tradition".²⁹ Föreningen grundades

1990 och har fått ett kraftigt uppsving under de senaste åren. Idag har man drygt 300 medlemmar. Av dessa är några – exempelvis Susanna Alakoski, Aino Trosell, Anneli Jordahl och Maria Hamberg – väletablerade författare, medan andra är amatörer (eller icke-skrivande personer med intresse för arbetarlitteratur). Till föreningens viktigaste verksamheter hör att ge ut antologier med texter skrivna av föreningens medlemmar – hittills har man publicerat tolv stycken – och tidskriften *Klass*, som kommit ut sedan 2015. Föreningen har även ett nyhetsbrev och en stor Facebookgrupp och delar årligen ut ett stipendium till en författare som ännu inte debuterat i bokform. Dessutom ordnar man skrivarkurser och -cirklar med fokus på att skriva om klass. Föreningen kan förstås som ett slags relativt autonom (mot-) offentlighet för arbetarlitteratur.³⁰ Huruvida den har någon påverkan på resten av det litterära livet i Sverige är naturligtvis svårt att avgöra, men litteraturkritikern Ulrika Milles recenserade föreningens antologi *Jag har tänkt mycket på oss och våra utmattade kroppar* (2018) i positiva ordalag i Sveriges Television och utnämnde den rent av till årets bästa bok i *Dagens Nyheter*.³¹

Forskningen

Arbetarlitteraturen har länge erkänts som en central strömning i den svenska nationallitteraturen. En symbol för detta utgör det tal som Svenska Akademiens ständige sekreterare, Karl Ragnar Gierow, höll när Harry Martinson och Eyvind Johnson 1974 tilldelades Nobelpriset. Gierow beskrev dem nämligen som “representativa för det uppbåd av proletärförfattare eller arbetardiktare, som på bred front bröt in i vår litteratur”.³² En annan symbol är att det band av standardverket *Den svenska litteraturen* (1989 och senare) som behandlar perioden 1920-1950 har titeln “Modernister och arbetardiktare”.³³

Ändå har den litteraturvetenskapliga forskningen om arbetarlitteraturen länge varit relativt begränsad. Det var först under 1950- och 1960-talen som denna litteratur över huvud taget uppmärksammades inom akademien och även om den forskning som då publicerades ofta var av mycket hög kvalitet var den inte särskilt omfattande. De viktigaste verken från denna period är två omfångsrika litteraturvetenskapliga doktorsavhandlingar: Eric Uhlins *Dan Andersson före Svarta ballader: Liv och diktning fram till 1916* (1950) och Lars Furulands *Statarna i litteraturen: En studie i svensk dikt och samhällsdebatt från Oxenstierna och Almqvist till de första arbetardiktarna* (1962).

Under 1970-talet, då arbetarlitteraturen i samband med periodens starka vänstervindar upplevde en renässans, tog arbetarlitteraturforskningen dock fart och fram till andra hälften av 1980-talet publicerades en betydande mängd vetenskapliga arbeten om denna litteratur. En stor del av dessa utgjor-

des av studier av enskilda, företrädesvis något äldre författarskap, som Ragnar Jändel (1895-1939), Rudolf Värnlund (1900-1945) och Moa Martinson (1890-1964). Dock gjordes också försök att analysera mer övergripande tendenser och miljöer. Några marxistisk inspirerade forskare argumenterade exempelvis för att arbetarlitteraturen borde förstås som en del av den borgerliga litterära institutionen.³⁴ Andra tog på sig uppgiften att uppmärksamma osynliggjorda kvinnliga arbetarförfattare.³⁵ Den mest betydande forskarinsatsen utfördes av Lars Furuland. Framför allt har hans försök att beskriva arbetarlitteraturen som en tradition och hans förslag på hur denna litteratur ska definieras – nämligen som en litteratur om, av och för arbetare – kommit att utgöra utgångspunkten för senare arbetarlitteraturforskning inte bara i Sverige, utan i hela Norden.

Under 1980-talet minskade intresset för arbetarlitteratur i Sverige. Detta hade säkerligen flera orsaker, men det är uppenbart att det som brukar kallas tidsandan spelade en inte obetydlig roll. Övergången från ett 1970-tal då vänstern haft ett starkt inflytande på det intellektuella livet i Sverige till ett 1980-tal präglad av högervindar och intellektuell inåtvändhet resulterade i att frågor om klass inte längre stod lika högt på dagordningen, vilket i sin ledde till ett minskat intresse för arbetarlitteraturen.³⁶ Efter hand drabbade detta även arbetarlitteraturforskningen, som näst intill upphörde under 1990-talet. I samband med den arbetarlitterära renässansen på 2000-talet har dock situationen ändrats drastiskt och idag är arbetarlitteraturforskningen mer omfattande och mer mångfacetterad än någonsin tidigare.

Det akademiska intresset för den nya vågen av svensk arbetarlitteratur tog fart på allvar redan kring 2010. 2009 utkom den femte reviderade upplagan av *Litteraturens historia i Sverige*, i vilken flera samtida arbetarförfattare uppmärksammades.³⁷ Året efter publicerades min bok *Den föreställda mångkulturen: Klass och etnicitet i svensk samtidsprosa*. Samma år samlades också en grupp forskare som senare skulle komma att bilda Nätverk för nordisk arbetarlitteraturforskning till en konferens i Lund.

I *Den föreställda mångkulturen* argumenterade jag för att den svenska arbetarlitteraturen länge betraktats som en "sinande litterär strömning", men att den nu fått ett "nytt tillflöde", bland annat i form av verk av Alakoski, Linderborg, Loo Sattarvandi, Hamberg och Jönson.³⁸ Dock menade jag också att många kritiker var alltför besatta av idén att Sverige skulle ha blivit ett mångkulturellt och postindustriellt samhälle för att kunna förstå, eller ens se, denna utveckling, och att man därför läste *Svinalängorna* som framför allt en skildring av migrationserfarenheter och *Mig äger ingen* som en betraktelse över ett inte längre existerande industrisamhälle.³⁹ Jag varnade också för att en fixering vid kulturella skillnader riskerade att lösa upp själva begreppet ar-

betarlitteratur. Som exempel nämnde jag föreställningen att "invandrarlitteraturen" skulle utgöra vår tids arbetarlitteratur.⁴⁰

Vid konferensen i Lund visade det sig dock att det fanns litteraturvetare med förmåga att ta sig an den nya vågen av svensk arbetarlitteratur. Visserligen handlade de flesta presentationerna om äldre arbetarlitteratur, vilket är föga förvånande med tanke på att litteraturvetenskapen sällan sysslar med den absoluta samtidslitteraturen, men två av deltagarna tog upp samtidslitteratur. Åsa Arping presenterade ett paper om samtida arbetarlitteratur som senare publicerades i antologin *Från Nexø till Alakoski: Aspekter på nordisk arbetarlitteratur* (2011) under titeln "Att göra skillnad: Klass, kön och etnicitet i några av det nya seklets svenska uppväxtskillnader".⁴¹ Arping analyserar där verk av flera av de centrala namnen i den nya vågen av svensk arbetarlitteratur, exempelvis Alakoski, Linderborg, Jönson, Lundberg, Rådberg, Wrangborg och Boss. Hennes fokus ligger på hur de tematiserar frågor om klass, men också hur de kopplar samman dessa med frågor om genus och etnicitet. Hon diskuterar även huruvida Furulands definition av fenomenet arbetarlitteratur – det vill säga den som dominerat inom forskningen om äldre svensk arbetarlitteratur – är tillämplig på den samtida arbetarlitteraturen. Även teater- och genusvetaren Tiina Rosenberg presenterade forskning om samtidslitteratur, nämligen Lo Kauppis dramamonolog *Bergsprängarottern som exploderade* (2003).⁴²

Konferensen i Lund kom att utgöra startpunkten för Nordiskt nätverk för arbetarlitteraturforskning. Hittills har detta nätverk arrangerat sju konferenser. Den senaste hölls i december 2020. Planen var att den skulle ha hållits på Arbejdermuseet i Köpenhamn, men på grund av pandemin blev det tvunget att genomföra den helt digitalt. Nästa konferens kommer att hållas vid Karlstad universitet 2022. Den forskning som presenterats vid konferenserna har dokumenterats i fem forskningsantologier (en sjätte är på gång, med planerad utgivning på Aalborg Universitetsforlag), varav den ovan nämnda *Från Nexø till Alakoski* var den första. Dessutom har nätverket en hemsida och ett nyhetsbrev. Man arrangerar också vetenskapliga seminarier.

I nätverkets andra antologi – *Från Bruket till Yarden: Nordiska perspektiv på arbetarlitteratur* (2014) – ges mer utrymme åt den samtida svenska arbetarlitteratur. Beträffande såväl vilka författarskap som uppmärksammas som vilka frågor som ställs kan man dock notera en hög grad av överensstämmelse med Arpings artikel. Sandra Mischliwicz diskuterar med utgångspunkt i analysen av Alakoskis och Linderborgs uppväxtskildringar hur klass och genus skildras i samtida svensk arbetarlitteratur.⁴³ Hon historiserar också de analyserade verken genom att undersöka hur de förhåller sig till 1930-talets arbetarlitteratur.⁴⁴ Christine Hamm och Ingrid Nestås Mathisen skriver båda om Lundberg.⁴⁵ Mathisen diskuterar exempelvis i dialog med honom hur iden-

titeten arbetarförfattare ska definieras. Arping analyserar förhållandet mellan den samtida arbetarlitteraturen och det som brukar kallas *life writing*.⁴⁶ Hennes primära analysobjekt är Alakoskis *Oktober i Fattigsverige*, men hon kommenterar också verk av Lundberg och Jönson.

Samma år som *Från Bruket till Yarden* kom ut publicerade jag monografien *Literature and Class: Aesthetical-Political Strategies in Modern Swedish Working-Class Literature*, i vilken jag – med utgångspunkt i en analys av Lundbergs *Yarden* – betonar att den nya vågen av svensk arbetarlitteratur bör förstås inom ramen för den arbetarlitterära traditionen, som den vidareutvecklar genom att utarbeta nya estetiska/politiska strategier i ett förändrat klassamhälle.⁴⁷ Samma år publicerade jag också en artikel i vilken jag bland annat försökte ge en översikt av den nya vågen av svensk arbetarlitteratur.⁴⁸

I Nordiskt nätverk för arbetarlitteraturforskning nästa antologi – *Inte kan jag berätta allas historia?* Föreställningar om nordisk arbetarlitteratur (2016) – får den samtida svenska arbetarlitteraturen fortsatt en hel del utrymme. Dess titel är exempelvis ett citat ur Lundbergs *Yarden* och i förordet diskuterar redaktörerna hur det verket, som representant för den nya vågen av arbetarlitteratur, kan relateras till den arbetarlitterära traditionen.⁴⁹ Som redan nämnts innehåller antologin också en analys av Birthe Sjöberg av hur *Yarden* förhåller sig till Gorkijs noveller från 1890-talet.⁵⁰ Man kan alltså konstatera att Lundberg i allra högsta grad uppfattas som en centralgestalt i den nya arbetarlitteraturen och att denna litteraturs förhållande till traditionen ådrar sig stort intresse från forskningen. Det kan ses som ett tecken på ett intressant förhållande, nämligen att studiet av den nya vågen av svensk arbetarlitteratur har ett relativt snävt fokus på traditionella litteraturformer och på det litterära fältet. Kritikerhyllade verk av etablerade författare analyseras och jämförs med verk i den litterära kanon. Dock innehåller *Inte kan jag berätta allas historia?* även en text i vilken jag kritiserar detta fokus genom att visa att den samtida arbetarlitteraturen också omfattar sådant som tecknade serier och arbetarrörelselitteratur.⁵¹ Vad gäller de tecknade serierna har jag senare vidareutvecklat argumentationen, dels i en tidskriftsartikel om Källblads Hundra år i samma klass, dels i ett antologibidrag om Bogdanskas *Wage Slaves* och Jonssons *Nya Norrland*.⁵²

2016 utkom antologin *Stempelslag* som innehöll nyskrivna texter om “nordisk politisk litteratur”. Hela tre av dem handlar om den nya vågen av svensk arbetarlitteratur, vilket säger åtminstone något om intresset för denna litteratur i svensk och norsk litteraturvetenskap. Beata Agrell analyserar i sitt bidrag hur fenomenet klassmedvetande kommit till uttryck i den arbetarlitterära traditionen under olika perioder. Vad gäller samtiden anför hon verk av Lundberg och Hamberg som huvudexempel, men diskuterar även Alakoskis

Svinalängorna och Linderborgs *Mig äger ingen*.⁵³ Jag ger en översikt av den nyaste svenska arbetarlitteraturen och analyserar dess relation till såväl äldre arbetarlitteratur som till politiska och litterära förhållanden i samtiden. Mest uppmärksamhet ges åt Alakoski, Linderborg, Lundberg, Jönsson, Wrangborg, Rähä och Föreningen Arbetarskrivares antologier.⁵⁴ I båda texterna betonas alltså den samtida arbetarlitteraturens förankring i en längre tradition. Dessutom står det klart att några författare ofta återkommer som representanter för denna litteratur. Även Christine Hamm fokuserar i sitt bidrag till antologin på en av dessa författare, nämligen Alakoski, men utifrån ett teoretiskt, snarare än ett historiskt perspektiv.⁵⁵

I *Hva er arbeiderlitteratur: Begrepsbruk, kartlegging og forskningstradisjon* (2017) – som är den femte antologin som getts ut av Nordiskt nätverk för arbetarlitteraturforskning – ligger fokus vad gäller behandlingen av den nya vågen av svensk arbetarlitteratur främst på hur den utmanar etablerade föreställningar om den arbetarlitterära traditionen. De tre bidragen som behandlar samtida svensk arbetarlitteratur är följdriktigt samlade under rubriken “Utfordringer”. Bibi Jonsson visar i sin artikel hur Elsie Johanssons romaner om Nancy och Anneli Jordahls *Som hundarna i Lafayette park* kan användas som utgångspunkt för att synliggöra kvinnorna i en arbetarlitterär tradition som primärt förstås som en manlig angelägenhet.⁵⁶ Åsa Arping diskuterar i sitt bidrag med utgångspunkt i Kristina Sandbergs *Att föda ett barn* – vilken inte brukar betraktas som arbetarlitteratur – en av den arbetarlitterära traditionens “osynliggjorda, nedtystade delar”, nämligen “hemmafrun som litterär figur”.⁵⁷ Sandra Mischliwietz resonerar i sitt antologibidrag om huruvida bokserien *Folkrörelse på arbetsplatsen* – fyra böcker, utgivna av Frances Tuuloskorpi mellan 2010 och 2015, som innehåller berättelser av arbetare om kollektiv kamp på arbetsplatser och som är tänkta att användas som resurser för andra arbetare som är inbegripna i sådan kamp – skulle kunna inrangeras i den arbetarlitterära traditionen.⁵⁸

I *Arbetarförfattaren: Litteratur och liv* (2020), som är den senaste antologin som getts ut av Nordiskt nätverk för arbetarlitteraturforskning, behandlar hela fem av bidragen den nya vågen av svensk arbetarlitteratur. Tre forskare tar sig an frågan hur fenomenet arbetarförfattare ska förstås utifrån analyser av samtida verk. Bibi Jonson skriver om författares självframställning i arbetarlitteraturen utifrån en analys av Elsie Johanssons författarskap – vilket därigenom seglar upp som ett av de mest utforskade författarskapen i den samtida arbetarlitteraturforskningen.⁵⁹ Arping analyserar Alakoskis *April i Anhöringsverige* (2015) som en självbeträffande, och Maria Wahlström undersöker hur Lundberg i *Yarden* konstruerar sin egen arbetaridentitet.⁶⁰ Att studier av samtida arbetarlitteratur på detta sätt kan användas som utgångspunkter för

analyser av begreppet arbetarförfattare visar att man inom litteraturvetenskapen nu ser den nya vågen av svensk arbetarlitteratur som en central del i den arbetarlitterära traditionen. I sitt bidrag till antologin studerar Magnus Gustafson den samtida arbetarlitteraturens specificitet, genom att – utifrån analyser av verk av Lundberg, Jönson, Alakoski och Wrangborg och i jämförelse med äldre arbetarlitteratur – diskutera dess politiska funktioner. (Det är också ämnet för en samtidigt publicerad tidskriftsartikel, i vilken jag jämför kritiken av välfärdsstaten i Sjödins och Wrangborgs dikter.⁶¹) Mitt eget bidrag till *Arbetarförfattaren* är en analys av synen på arbetarförfattaren i Föreningen Arbetarskrivare.⁶²

9-10 december 2020 genomförde Nordiskt nätverk för arbetarlitteraturforskning sin sjunde konferens, exakt tio år efter att den första konferensen hölls i Lund. Som redan nämnts var planen vi skulle träffas i Köpenhamn, men på grund av coronapandemin fick konferensen hållas i lätt nedbantad form på nätet. En av presentationerna behandlade samtida svensk arbetarlitteratur, på ett oväntat och innovativt sätt. Annika Olsson argumenterade nämligen för att Zlatan Ibrahimovics biografi *Jag är Zlatan Ibrahimovic* (2011) – som skrivits tillsammans med David Lagercrantz – kan läsas som en arbetarskildring, såväl på grund av att den skildrar arbetarklasserfarenheter som på grund av att den når ut till stora läsargrupper i arbetarklassen.

Några dagar senare, lades den första avhandlingen som behandlar den nya vågen av svensk arbetarlitteratur fram vid universitetet i Wien, nämligen Hannah Tischmanns “Timing 'the Invisibles': Narrative Time Practices in Selected Works of Swedish Working-Class Literature of the 1970s and the Early Twenty-First Century”. Tischmann fokuserar vad gäller samtidslitteraturen på Lundbergs *Yarden*, Jönsons *Efter arbetschema* och Alakoskis *Oktober i Fatigsverige* och *April i Anhörigsverige*. Beträffande den arbetarlitterära renässansen under senare år argumenterar hon, med stöd hos bland andra Åsa Arping och Anna Williams, för att den hänger samman med en re-politisering av det offentliga samtalet.⁶³ Hon betonar också att den samtida arbetarlitteraturen på ett självklart sätt fortsätter en äldre tradition som under framför allt 1980-talet varit tämligen marginaliserad.⁶⁴

Slutsatser

Trots att den litteraturvetenskapliga forskningen inte alltid är särskilt bra på att fånga upp skeenden i samtidslitteraturen har den redan hunnit ägna stor uppmärksamhet åt den nya vågen av svensk arbetarlitteratur. Dessutom har denna uppmärksamhet, på flera sätt, bidragit till att revitalisera arbetarlitteraturforskningen. Men fortfarande finns det mycket att göra.

Forskningen om den nya vågen av svensk arbetarlitteratur har identifierat en rad centrala författarskap. Stor uppmärksamhet riktades tidigt mot Åsa Linderborg, Susanna Alakoski, Johan Jönson och Kristian Lundberg. Efter hand kom dessutom framför allt Jenny Wrangborg och Elsie Johansson, men också bland andra Emil Boss och Helene Rådberg att skrivas in som viktiga namn i den samtida arbetarlitteraturen.

Parallellt med denna kartläggning har forskningen gjort en hel del jämförelser mellan den nya vågen av svensk arbetarlitteratur och tidigare perioder i den arbetarlitterära traditionen. Dessa har inte minst syftat till att precisera vad som egentligen är nytt i den samtida arbetarlitteraturen, och hur detta nya – på ett allmänt plan – förhåller sig till det svenska klassamhällets utveckling. Bland annat har man uppmärksammat att den samtida arbetarlitteraturen inte bara behandlar frågor om klass, utan även frågor om genus och – åtminstone i någon utsträckning – migration/etnicitet. Man har också kunnat konstatera att den arbetarverklighet som skildras i allmänhet är mörk, och att författarna ofta fokuserar på olika former av social utsatthet såväl i folkhemmet som i den samtid som präglas av nedmontering av välfärdsstaten och brutalisering av förhållandena på arbetsmarknaden.

Efter hand har forskningens fokus breddats till att omfatta även sådant som befinner sig bortom den litterära offentligheten och de traditionella litteraturformerna. Exempelvis har man ägnat uppmärksamhet åt arbetarserier, men också åt texter som inte är entydigt skönlitterära utan också kan förstås som biografiska eller etnografiska. Dessutom har man börjat forska om den arbetarlitteratur som skapas inom alternativa litteraturoffentligheter – exempelvis den som utbildats kring Föreningen Arbetarskrivare.

En annan tendens inom forskningen om den nya vågen av svensk arbetarlitteratur är ett tilltagande intresse för dess politiska dimensioner. När den arbetarlitterära renässansen inleddes under början av 2000-talet sågs detta främst som en intressant litterär händelse. Med tiden har dess politiska dimensioner och potentialer emellertid ådragit sig allt mer uppmärksamhet. Samtidigt kan man dock konstatera att inskrivandet av den nya vågen av svensk arbetarlitteratur i den arbetarlitterära traditionen förankrar den i ett primärt litterärt sammanhang.

Vad återstår då för forskningen att göra? Enligt min uppfattning, främst det följande:

För det första vore det önskvärt om ansatserna till forskning om arbetarlitteratur bortom den litterära offentligheten och de traditionella litterära formerna kunde utvecklas vidare. Svensk arbetarlitteraturforskning har av tradition – kanske för att arbetarlitteraturen i Sverige konsekurerats som en central strömning i nationallitteraturen – haft ett tämligen ensidigt fokus på

så kallat estetiskt högtstående litteratur i den litterära offentligheten, medan populärlitteratur, brukslitteratur, amatör litteratur etc. negligeras. Att den nya vågen av svensk arbetarlitteratur inte begränsar sig till den traditionella litteraturen har hjälpt litteraturforskarna att börja bryta med denna dåliga vana. Men ännu har vi inte uppmärksammat hela bredden i den nya vågen av svensk arbetarlitteratur. Bland annat återstår det att kartlägga och analysera den samtida arbetarlitteraturen inom poetry slam och populärmusiktexter.

För det andra har inte alla traditionella genrer hittills getts den uppmärksamhet de förtjänar. Frågan om varför poesin fått en så stark ställning i den nya vågen av svensk arbetarlitteratur har exempelvis ännu inte ens ställts av forskningen. Dessutom har arbetardramatiken knappt blivit föremål för någon forskning över huvud taget.

För det tredje borde forskningen om den samtida arbetarlitteraturen i (ännu) högre utsträckning än vad som hittills varit fallet användas som katalysator för att revidera och fördjupa vår förståelse av äldre arbetarlitteratur. Uppmärksammandet av att den nya vågen av arbetarlitteratur inte begränsar sig till den litterära offentligheten eller till traditionella litterära former borde exempelvis kunna stimulera till revision av arbetarlitteraturens historia. Bland annat finns det anledning att ge ökad uppmärksamhet åt den arbetarlitteratur som publicerats och diskuterats inom arbetarrörelsen – inte minst i fackförbundspressen – under andra halvan av 1900-talet, samt åt arbetarskildringar i TV och på film. Forskningens uppmärksammande av den samtida arbetarlitteraturens politiska funktioner skulle också kunna tas som utgångspunkt för ett ökat intresse för samma funktioner i den (något) äldre arbetarlitteraturen, vilka ofta hamnat i skuggan av formella/estetiska analyser (jag tänker här framför allt på forskningen om de så kallade 30-talisterna). Det vore också intressant att i högre utsträckning försöka tillämpa de intersektionella perspektiv som utvecklats inom forskningen om den nya vågen av svensk arbetarlitteratur också i forskningen om den äldre arbetarlitteraturen.

För det fjärde finns det några uppenbart angelägna frågor och perspektiv som märkligt nog tycks vara i det närmaste helt frånvarande i forskningen om den samtida svenska arbetarlitteraturen. Den kanske viktigaste av dessa gäller varför det blivit arbetarlitterär renässans i just i Sverige och varför den inträffat just nu. Att den negligeras vittnar om en relativ avsaknad av sociologiska perspektiv i den samtida arbetarlitteraturforskningen. Visserligen råder det inte brist på allmänna formuleringar om att den nya vågen av svensk arbetarlitteratur på något sätt hänger samman med samhällsutvecklingen, men de närmare analyserna lyser med sin frånvaro. Särskilt intressant är det faktum att det samtida uppsvinget för arbetarlitteraturen inte tycks kunna förstås i analogi med tidigare uppsving. På 1930- och 1970-talen sammanföll det

ökade intresset för arbetarlitteratur med politiska framgångar för arbetarrörelsen, och inom litteraturhistorieskrivningen har denna parallellitet (i vaga och allmänna termer) beskrivits som ett orsakssamband. Idag är läget emellertid helt annorlunda: den nya vågen av svensk arbetarlitteratur sammanfaller med att arbetarrörelsen är svagare än den varit på 100 år. Detta borde leda till att frågan om arbetarlitteraturens relation till andra delar av samhället blir föremål för ökad uppmärksamhet, men så är inte fallet.

En annan intressant aspekt av forskningen om den samtida svenska arbetarlitteraturen är att de komparativa analyserna, med några få undantag, är relativt outvecklade. Ur ett internationellt perspektiv är den nya vågen av svensk arbetarlitteratur anmärkningsvärd. Men något sådant perspektiv anläggs sällan, trots att det under de senaste åren blivit allt viktigare i den internationella arbetarlitteraturforskningen.⁶⁵ Och därmed avhänder vi oss viktiga redskap för förståelsen av inte bara den samtida svenska arbetarlitteraturen utan också arbetarlitteraturen som ett globalt och historiskt fenomen.

Noter

1. Däremot kommer jag endast i ganska liten utsträckning diskutera litteraturkritikens syn på den nya vågen av svensk arbetarlitteratur. Dock vill jag gärna framhålla att det är ett ytterst intressant ämne.
2. Lars Furuland och Johan Svedjedal, *Svensk arbetarlitteratur*, Stockholm 2006, s. 23f.
3. Ibid.; Magnus Nilsson, *Arbetarlitteratur*, Lund 2006, s. 31-87. För en genomgång av hur synen på arbetarlitteraturen förändrats över tid i Sverige, se Magnus Nilsson, "The Making of Swedish Working-Class Literature", s. 95-127, i John Lennon och Magnus Nilsson (red.), *Working-Class Literature(s): Historical and International Perspectives*, Stockholm 2017.
4. Magnus Nilsson, "En ny generation – en förnyad tradition? Klasspolitiska strategier i samtida svenskspråkig arbetarlitteratur", *Samlaren*, vol. 135, 2014, s. 100.
5. Se Magnus Nilsson, *Den föreställda mångkulturen: Klass och etnicitet i svensk samtidsprosa*, Hedemora 2010.
6. Rasmus Landström, *Arbetarlitteraturens återkomst*, Stockholm 2020, s. 97f.
7. Johan Jönson, *Efter arbetsschema*, Stockholm 2008, 506; Lena Jordebo, "Poeten som skyfflar skit", *Dagens Nyheter* 6.12.2008.
8. Ibid.
9. Nilsson, "En ny generation – en förnyad tradition? Klasspolitiska strategier i samtida svenskspråkig arbetarlitteratur", s. 100.
10. Birthe Sjöberg, "Är vi åter vid Volgas stränder? En jämförelse mellan Maxim Gorkijs noveller och Kristian Lundbergs Yarden", s. 52-65, i Beata Agrell et. al. (red.), *Inte kan jag berätta allas historia?: Föreställningar om nordisk arbetarlitteratur*, Göteborg 1998; Jens Liljestrand, "Leon Larsson: 'En avgrundselld som sargar och förtär'", *Dagens Nyheter* 28.5.2012.
11. Sjöberg, s. 63.
12. Magnus Nilsson, "Inordning och uppror: Om det ambivalenta förhållande till traditionen i modern svensk arbetarlitteratur", *Tidskrift för litteraturvetenskap*, nr. 1, 2012.

13. Magnus Nilsson, *Literature and Class: Aesthetical-Political Strategies in Modern Swedish Working-Class Literature*, Berlin 2014, s. 72-82.
14. Brigitte Mral, *Frühe schwedische Arbeiterdichtung: poetische Beiträge in sozialdemokratischen Zeitungen 1882-1900*, Uppsala 1985.
15. Kristina Wallander, *Metallarbetaren och litteraturen: Det litterära stoffet i en svensk fackförbundstidning 1890-1978*, Lund 1982; Magnus Nilsson, "Arbetarpoesin och offentligheterna: Exemplet Stig Sjödin", *Tidskrift för litteraturvetenskap*, nr. 1, 2020.
16. Nilsson, *Arbetarlitteratur*, s. 64.
17. *Ibid.*, s. 111ff.
18. Intressant nog har dessa romaner fått ganska litet uppmärksamhet i offentligheten, trots att Olsson 2016 belönades med Fackförbundsrorelsens Ivar Lo-pris. I januari 2021 skrev emellertid Rasmus Landström, som är den svenske litteraturkritiker som kan mest om arbetarlitteratur, en stor och positiv artikel om romansviten i *Aftonbladet*. Rasmus Landström, "Så demokratiserades Sverige av fattiglappar: Vibeke Olssons romansvit består av storartade idéromaner", *Aftonbladet* 7.1.2021, https://www.aftonbladet.se/kultur/bokrecensioner/a/dlvjq1/sa-demokratiserades-sverige-av-fattiglappar?fbclid=IwAR2KhXouHXGqpOgr7BmMTe36ai95LtYTIc8dj0XfzBJuJ2h-E7xQUg_FCBk.
19. Magnus Nilsson, *Arbetarlitteraturen och klassambället*, Stockholm 2018, s. 10.
20. *Ibid.*, s. 13
21. Magnus Nilsson, "Arbejdets æstetik og politik", *Passage*, vol. 84, vinter 2020.
22. Nilsson, *Arbetarlitteraturen och klassambället*, s. 13ff.
23. *Ibid.*, s. 11.
24. Magnus Nilsson, "En ny arbetarlitteratur?", s. 131-151, i Beata Agrell et. al. (red.), *"Inte kan jag berätta allas historia?": Föreställningar om nordisk arbetarlitteratur*, Göteborg 1998, s. 137-146; Magnus Nilsson, "Working-class comics? Proletarian self-reflexiveness in Mats Källblad's graphic novel *Hundra år i samma klass*", *Journal of Graphic Novels and Comics*, nr. 10, 2019; Nina Ernst, *Att teckna sitt jag: Grafiska självbiografier i Sverige*, Malmö 2017, s. 145.
25. Jenny Wrangborg, "Framträdanden", <http://www.jennywrangborg.se/blogg/framtradanden/>
26. Mejl från Jenny Wrangborg till Magnus Nilsson, 28 september, 2020.
27. *Ibid.*
28. *Ibid.*
29. Föreningen Arbetarskrivare, <https://arbetarskrivare.wordpress.com/om/>
30. Magnus Nilsson, "Vem är arbetarförfattaren i Föreningen Arbetarskrivare?", s. 42-55, i Margaretha Fahlgren, Per-Olof Mattsson och Anna Williams (red.), *Arbetarförfattaren: Litteratur och liv*, Möklinta 2020.
31. Ulrika Milles, "44 arbetarskildringar om kropp och utmattning", *Sveriges Television* 21.6.2018, <https://www.svt.se/kultur/bok/44-arbetarskildringar-om-kropp-och-utmattning?fbclid=IwAR2M-Soj10V4E0p46HD65wYo4jw4pe3yyFZG8sYlsJerfMI1Ox6dQQvTw78>; "Årets bästa böcker 2018 – DN:s kritiker väljer", *Dagens Nyheter* 14.12.2018, <https://www.dn.se/kultur-noje/bocker/arets-basta-bocker-2018-dns-kritiker-valjer/>
32. Citerat enligt: Örjan Lindberger, *Människan i tiden: Eyvind Johnsons liv och författarskap 1938-1976*, Stockholm 1990, s. 447.
33. *Den svenska litteraturen 5. Modernister och arbetardiktare: 1920-1950*, Lars Lönnroth och Sven Delblanc (red.), Stockholm 1989.
34. Se exempelvis Arne Melberg (red.), *Den litterära institutionen: Studier i den borgerliga litteraturens sociala historia*, Stockholm 1975.
35. Eva Adolfsson et. al. (red.), *Vardagslit och drömmars språk: Svenska proletärförfattarinnor från Maria Sandel till Mary Andersson*, Enskede 1981.
36. Nilsson, *Literature and Class*, s. 25

37. Ingemar Algulin, Bernt Olsson et. al., *Litteraturens historia i Sverige*, 5 reviderade upplagan, Stockholm 2009.
38. Nilsson, *Den föreställda mångkulturen*, s. 54
39. Ibid., s. 57-61.
40. Ibid., s. 65ff.
41. Åsa Arping, "Att göra skillnad: Klass, kön och etnicitet i några av det nya seklets svenska uppväxtskillnader", s. 189-198, i Bibi Jonsson et. al. (red.), *Från Nexø till Alakoski: Aspekter på nordisk arbetarlitteratur*, Lund 2011.
42. Tiina Rosenberg, "Säg som det är! Om kön, klass och välfärdsstat i Lo Kauppis *Bergsprängardottern som exploderade*", s. 177-187, i Bibi Jonsson et. al. (red.), *Från Nexø till Alakoski: Aspekter på nordisk arbetarlitteratur*, Lund 2011.
43. Sandra Mischliwicz, "Finns det inga arbetare?" Klass, genus och barndom i den samtida svenska arbetarlitteraturen", s. 191-204, i Bibi Jonsson et. al. (red.), *Från Bruket till Yarden: Nordiska perspektiv på arbetarlitteratur*, Lund 2014.
44. Ibid., s. 196-201.
45. Christine Hamm, "Ett nödbloss i natten': Melodrama og skeptisime i Kristian Lundbergs *Yarden* (2009)", s. 205-215, i Bibi Jonsson et. al. (red.), *Från Bruket till Yarden: Nordiska perspektiv på arbetarlitteratur*, Lund 2014; Ingrid Nestås Mathisen, "Kan själva skrivandet vara ett övergrepp?": Ein diskusjon om arbeidarforfattarars bakgunn og høve til å representera", 216-228, i Bibi Jonsson et. al. (red.), *Från Bruket till Yarden: Nordiska perspektiv på arbetarlitteratur*, Lund 2014.
46. "Så här berättar vi om oss själva': Arbetarskildring och *life writing* i Susanna Alakoskis *Oktober i Fattigsverige* (2012)", s. 229-239, i Bibi Jonsson et. al. (red.), *Från Bruket till Yarden: Nordiska perspektiv på arbetarlitteratur*, Lund 2014.
47. Nilsson, *Literature and Class*. I en artikel som publicerades två år tidigare argumenterade jag för att även tidigare perioder i den moderna arbetarlitteraturens historia kan förstås på det sättet. Se Nilsson, "Inordning och uppror".
48. Nilsson, "En ny generation – en förnyad tradition?".
49. Beata Agrell et. al., "Inledning", s. 7-15, i Beata Agrell et. al. (red.), "Inte kan jag berätta allas historia?": *Föreställningar om nordisk arbetarlitteratur*, Göteborg 1998, s. 7-8.
50. Sjöberg, "Är vi åter vid Volgas stränder?". En liknande analys hittar man också i en artikel av Bibi Jonsson i vilken Nancy Johanssons trilogi *Berättelsen om Nancy* (1996-2001) jämförs med Moa Martinsons romaner från 30-talet, med fokus på skildringar av kvinnors sexualitet. Bibi Jonsson, "Det negativa klassmärket: Föreställningar om kvinnors sexualitet hos Moa Martinson och Elsie Johansson", 185-197, i Beata Agrell et. al. (red.), "Inte kan jag berätta allas historia?": *Föreställningar om nordisk arbetarlitteratur*, Göteborg 1998.
51. Magnus Nilsson, "En ny arbetarlitteratur?", 131-151, i Beata Agrell et. al. (red.), "Inte kan jag berätta allas historia?": *Föreställningar om nordisk arbetarlitteratur*, Göteborg 1998.
52. Nilsson, "Working-class comics?"; Magnus Nilsson, "Ådalens arbetare, Stockholms ärke-medelklass och Möllevångens prekariat", 225-245, i Marianne Wiig och Ola Alsvik (red.), *Sted, fiksjon og historie: Hvordan former litteratur steder – og hvordan former steder litteratur?* Skrifter fra Norsk lokalhistorisk institutt ved Nasjonalbiblioteket 46.
53. Beata Agrell, "Klassperspektiv i svensk arbetarprosa under 1900-talet", s. 23-64, i Even Igländ Diesen et. al. (red.), *Stempelslag: Lesninger i nordisk politisk litteratur*, Oslo 2016.
54. Magnus Nilsson, "Den moderna(st) svenskspråkiga arbetarlitteraturen", s. 259-284, i Even Igländ Diesen et. al. (red.), *Stempelslag: Lesninger i nordisk politisk litteratur*, Oslo 2016.
55. Christine Hamm, "Den 'vinröda yllefilt' og andre gjenstander i Susanna Alakoskis *Svinalängorna* (2006): Arbeiderlitteraturens svar på tingteori", 189-213, i Even Igländ Diesen et. al. (red.), *Stempelslag: Lesninger i nordisk politisk litteratur*, Oslo 2016.

56. Bibi Jonsson, "Vrede som ideal och ideal vrede i kvinnlig arbetarlitteratur", 239-251, i Christine Hamm et. al. (red.), *Hva er arbeiderlitteratur: Begrepsbruk, kartlegging og forskningstradisjon*, Bergen 2017.
57. Åsa Arping, "Arbetarlitteraturens döda vinkel – hemarbete och klassmedvetande i Kristina Sandbergs *Att föda ett barn* (2010), 253-270, i Christine Hamm et. al. (red.), *Hva er arbeiderlitteratur: Begrepsbruk, kartlegging og forskningstradisjon*, Bergen 2017.
58. Sandra Mischliwietz, "Hopsnackat och hopskrivet: Arbetsplatsberättelsers arbetarlitteraritet?", 287-304, i Christine Hamm et. al. (red.), *Hva er arbeiderlitteratur: Begrepsbruk, kartlegging og forskningstradisjon*, Bergen 2017.
59. Bibi Jonsson, "Arbetarförfattare eller författare? Självframställning i biografi och fiktion – exemplet Elsie Johansson", 163-174, i Margaretha Fahlgren et. al. (red.), *Arbetarförfattaren: Litteratur och liv*, Möklinta 2020.
60. Åsa Arping, "I tystnadens kloak: Arbetarförfattaren som självbiografi i Susanna Alakoskis *April i anhörigsverige*", 205-218, i Margaretha Fahlgren et. al. (red.), *Arbetarförfattaren: Litteratur och liv*, Möklinta 2020; Maria Wahlström, "Självrannsakan, performativitet och (arbetar)identitet i Kristian Lundbergs *Yarden*", 243-252, i Margaretha Fahlgren et. al. (red.), *Arbetarförfattaren: Litteratur och liv*, Möklinta 2020.
61. Magnus Nilsson, "'Strängt taget fattas oss ingenting': Folkhemmet i Stig Sjödings och Jenny Wrangborgs arbetarlyrik", *European Journal of Scandinavian Studies*, nr. 1, 2020, s. 184-200.
62. Magnus Nilsson, "Vem är arbetarförfattaren i Föreningen Arbetarskrivare?", s. 42-55, i Margaretha Fahlgren et. al. (red.), *Arbetarförfattaren: Litteratur och liv*, Möklinta 2020.
63. Hannah Tischmann, "Timing 'the Invisibles': Narrative Time Practices in Selected Works of Swedish Working-Class Literature of the 1970s and the Early Twenty-First Century", Wien 2020, s. 33.
64. Ibid., s. 34.
65. John Lennon och Magnus Nilsson, "Introduction: Evolving Perspectives on Working-Class Literature", s. 1-14, i John Lennon och Magnus Nilsson (red.), *Working-Class Literature(s): Historical and International Perspectives, Volume 2*, Stockholm 2020, s. 1ff.

Abstract

Magnus Nilsson: *The New Wave of Working-Class Literature*, 2021:1, pp. 56-75.

Under de senaste åren har en våg av arbetarlitteratur svept över Sverige. En ny generation arbetarförfattare har slagit igenom hos läsare och kritiker med verk som förnyat den arbetarlitterära traditionen såväl formellt som tematiskt. Detta har uppmärksammats inom den litteraturvetenskapliga forskningen och lett till att det där utarbetats delvis nya idéer om hur arbetarlitteraturen ska förstås. Dock har ännu inte alla relevanta frågor ställts eller besvarats.

Magnus Nilsson är professor i litteraturvetenskap vid Malmö universitet.
Hans forskning handlar främst om arbetarlitteratur och frågor om litteratur och klass. E-post: magnus.nilsson@mau.se